

خرداد ۱۴۰۱
مسلسل: ۱۸۲۶۷

بررسی مجوزهای قانونی ردیف‌های اعتبارات از محل درآمدهای اختصاصی

شماره مسلسل: ۱۸۲۶۷
کدموضوعی: ۲۳۰

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی مجوزهای قانونی ردیف‌های اعتبارات از محل درآمدهای اختصاصی

نام دفتر: مطالعات بخش عمومی (گروه بودجه)

تهیه و تدوین: ناصریارمحمدیان

ناظران علمی: سیدعلی روحانی، سیدعباس پرهیزکاری

اظهار نظر کننده: امین‌اله پاک نژاد

واژه‌های کلیدی:

۱. درآمدهای اختصاصی

۲. ساختار بودجه

تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۳/۲۸

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۲.....	مقدمه
۴.....	۱. تصویری از درآمدهای اختصاصی در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ و قانون بودجه سال ۱۴۰۰.....
۵.....	۲. تصویری از دستگاه‌های دارای درآمد اختصاصی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰.....
۷.....	۳. دستگاه‌هایی که دارای مجوز درآمد اختصاصی در بودجه هستند.....
۱۱.....	۱-۳. دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی و پارک‌های علم و فناوری.....
۱۴.....	۲-۳. سایر دستگاه‌هایی که دارای مجوز دریافت درآمد اختصاصی هستند.....
۱۶.....	۴. دستگاه‌هایی که مجوز درآمد اختصاصی برای آنها یافت نشد.....
۲۱.....	۵. قواعد حاکم بر درآمدهای اختصاصی.....
۲۲.....	۶. نسبت درآمدهای اختصاصی با اعتبارات خارج از شمول.....
۲۴.....	جمع‌بندی.....

بررسی مجوزهای قانونی ردیف‌های اعتبارات از محل درآمدهای اختصاصی

چکیده

براساس ماده (۱۴) قانون محاسبات عمومی کشور درآمد اختصاصی به درآمدهایی گفته می‌شود که به موجب قانون برای مصرف یا مصارف خاص در بودجه کل کشور منظور شود. در این قانون که در سال ۱۳۶۶ به تصویب رسیده است دولت موظف شده حداکثر تا سه سال پس از تصویب این قانون، بودجه اختصاصی را حذف کند. با این حال نه تنها درآمدهای اختصاصی حذف نگردید، بلکه تعداد ردیف‌های اختصاصی در بودجه افزایش نیز یافت تا اینکه در سال ۱۳۷۳ تکلیف دولت به حذف درآمدهای اختصاصی در ماده (۹۲) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین، لغو گردید. از آن زمان بسیاری از دستگاه‌ها در قوانین مختلف مجوز دریافت درآمدهای اختصاصی را از مجلس دریافت کردند که عمده آنها دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی هستند.

با توجه به اینکه براساس ماده (۱۴) قانون محاسبات عمومی کشور درآمد اختصاصی باید به موجب قانون باشد، لازم است مجوز دریافت درآمد اختصاصی توسط مجلس به آن دستگاه داده شده باشد در غیر این صورت هرگونه کسب درآمد توسط دستگاه‌های دولتی باید به‌عنوان منابع عمومی در حساب خزانه کل متمرکز شود و اختصاص آن به موجب قانون در حدود اعتبارات مصوب انجام شود. با این حال مطالعه حاضر نشان می‌دهد برای بسیاری از ردیف‌های اختصاصی مجوز قانونی یافت نشده است یا مجوزهای قانونی قبلاً به صورت موقت در قانون بودجه به تصویب رسیده است و تکرار نشده است. همچنین در برخی موارد، مرجع مجوز کسب درآمد اختصاصی نهادهایی غیر از مجلس شورای اسلامی بوده که طبق تعریف درآمد اختصاصی در ماده (۱۴) قانون محاسبات عمومی کشور نیست. لذا لازم است یا مجوزهای لازم برای کسب درآمدهای اختصاصی برای دستگاه‌های دارای ردیف اختصاصی از مجلس صادر شود یا درآمدهای مذکور به‌عنوان منابع عمومی در حساب خزانه کل متمرکز شود و طبق قانون تخصیص یابد.

با این حال دیدگاه دیگری به ردیف‌های اختصاصی مندرج در بودجه وجود دارد که برمبنای آن وجود ردیف اختصاصی برای یک دستگاه در جداول «قانون» بودجه به معنای تصویب آن توسط مجلس است. این امر در بند «د» ماده (۲۸) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) مصوب ۱۳۹۳ نیز اشاره شده است که اعتبارات و ردیف‌های مندرج در قوانین بودجه به شرح عناوین و ارقام تا حدود وصولی درآمدها قابل تعهد، پرداخت و هزینه است.

بر مبنای تبصره «۱» ماده (۷۲) قانون محاسبات عمومی کشور مصرف اعتبارات که شامل تمام فرایند مصرف از تخصیص، ابلاغ پرداخت و نظارت تابع مقررات خاص دستگاه است. در صورتی که دستگاه مربوطه مقررات خاص نداشته باشد این اعتبارات بر اساس قوانین و مقررات عمومی دولتی قابل مصرف خواهد بود. با این حال با توجه به استعلامات صورت گرفته از کارشناسان مربوطه، بر اعتبارات از محل درآمدهای اختصاصی، نه از طرف سازمان برنامه و بودجه و نه از طرف دیوان محاسبات نظارت جدی صورت نمی‌پذیرد.

یکی از اقدامات مناسب در زمینه شفاف‌سازی اعتبارات اختصاصی تصویب بند «و» تبصره «۲۰» قانون بودجه سال ۱۴۰۰ بوده است که در آن سازمان برنامه و بودجه کشور مکلف گردیده کلیه اعتبارات موضوع قانون «نحوه هزینه کردن اعتباراتی که به موجب قانون از رعایت قانون محاسبات عمومی کشور و سایر مقررات عمومی دولت مستثنا هستند» را به تفکیک دستگاه اجرایی مربوط تا ابتدای اردیبهشت‌ماه سال ۱۴۰۰ به کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی ارسال نماید. همچنین دیوان محاسبات کشور مکلف شده است گزارش دوره‌ای شیوه استفاده از اعتبارات خارج از شمول را هر سه ماه یکبار به کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی ارائه دهد. این گزارش‌ها می‌تواند اطلاعات مناسبی را برای تصمیم‌گیری در رابطه با همه اعتبارات خارج شمول از جمله اعتبارات از محل درآمدهای اختصاصی ارائه دهد.

مقدمه

درآمد اختصاصی همان‌گونه که از نامش مشخص است به درآمدهایی گفته می‌شود که برای مصارف خاص وصول می‌شود و در بودجه کل کشور نیز با همین عنوان درج می‌شود. در واقع دستگاه‌های استفاده‌کننده از درآمدهای اختصاصی از قبل معین است و سقف میزان اعتبارات اختصاصی برای هر دستگاه معادل درآمدهای اختصاصی مصوب همان دستگاه است به نحوی که با سایر انواع وجوه عمومی ترکیب نمی‌شود. طی سال‌های گذشته ردیف‌ها و همچنین ارزش ریالی درآمدها و اعتبارات اختصاصی در بودجه افزایش یافته است و همین امر زمینه‌ساز توجه بیشتر به درآمدهای اختصاصی و دستگاه‌های برخوردار از ردیف اعتبار اختصاصی شده است.

مبنای قانونی درآمدهای اختصاصی در بند «ب» ماده (۱) و ماده (۱۱) قانون محاسبات عمومی کشور مصوب (۱۳۶۶) بیان شده است. در ماده (۱۱) اشاره شده است که دریافت‌های دولت شامل کلیه وجوهی است که تحت عنوان درآمد عمومی، درآمد اختصاصی و درآمد شرکت‌های دولتی به دست می‌آید. در ماده (۱۴) همین قانون نیز درآمد اختصاصی به صورت زیر تعریف شده است:

«درآمد اختصاصی عبارت است از درآمدهایی که به موجب قانون برای مصرف یا مصارف خاص در

بودجه کل کشور تحت عنوان درآمد اختصاصی منظور می‌گردد و دولت موظف است حداکثر تا سه سال پس از تصویب این قانون، بودجه اختصاصی را حذف نماید». همان‌طور که مشاهده می‌شود قانونگذار در فراز پایانی دولت را مکلف کرده تا سال ۱۳۶۹ بودجه اختصاصی را حذف نماید. مبنای قانونی دیگر برای حذف درآمدهای اختصاصی، لایحه قانونی راجع به درآمدهای اختصاصی مصوب ۱۳۵۸/۹/۱۴ شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران است که براساس آن کلیه درآمدهای اختصاصی وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی باید به درآمد عمومی منتقل شود.^۱ تکلیف حذف بودجه اختصاصی بر مبنای ایرادها و مغایرت‌هایی است که این نوع درآمدها با اصول بودجه‌ریزی دارد. با این حال نه تنها درآمد اختصاصی تا سال ۱۳۶۹ حذف نگردید، بلکه در ماده (۹۲) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین در سال (۱۳۷۳)، تکلیف دولت بر حذف بودجه اختصاصی لغو گردید.^۲

طی این سال‌ها مجموع اعتبارات اختصاصی و تعداد ردیف‌های اختصاصی در جدول اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای دستگاه‌های اجرایی، (جدول شماره (۷) قوانین بودجه) افزایش یافته است. برخی از این ردیف‌ها دارای مجوز قانونی هستند و بسیاری از این ردیف‌ها بدون مجوز قانونی یا بر حسب مصوباتی از مراجعی غیر از مجلس شورای اسلامی توسعه یافته‌اند. در این گزارش ردیف‌های بودجه اختصاصی دستگاه‌های اجرایی از این جهت بررسی می‌شود.

از جمله مشکلات افزایش حجم بودجه اختصاصی و تعداد ردیف‌های اختصاصی در بودجه، مغایرت این روش بودجه‌ریزی با «اصل جامعیت بودجه» و «اصل عدم تخصیص» است. اصل جامعیت که یکی از اصول ده‌گانه بودجه‌ریزی است مقرر می‌دارد «همه درآمدها و هزینه‌ها به‌صورت ناخالص در بودجه گنجانده می‌شوند. درآمدها به مصارف خاص اختصاص نمی‌یابد و هزینه‌ها از درآمد کسر نمی‌شوند» (لاینرت، ۱۳۸۷، به نقل از حسینی و فاتحی‌زاده، ۱۳۹۴). یکی از دلالت‌های این اصل، اصل عدم تخصیص است. به موجب اصل اخیر درآمدهای خاص در بودجه نباید به مخارجی خاص اختصاص داده شود (فرزب، ۱۳۸۷، به نقل از حسینی و فاتحی‌زاده، ۱۳۹۴). افزایش بودجه اختصاصی مانع از یک کاسه شدن منابع و تأمین مالی مخارج اولویت‌دار دولت براساس سیاست‌های عمومی می‌شود. با این حال هرچند درآمد اختصاصی از طریق تخصیص قبل از وصول، اختیارات مالی دولت یا مجلس را تحدید می‌کند، اما در طرف دیگر برای برخی دستگاه‌ها مفید است از جمله برای دستگاه‌های وصول‌کننده درآمد دولت و دستگاه‌هایی که خدماتی مازاد بر وظایف حاکمیتی ارائه می‌کنند به‌عنوان یک عامل انگیزشی عمل می‌کند.

۱. ماده‌واحد: کلیه درآمدهای اختصاصی وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی به‌استثنا درآمدهای مستثنا شده در تبصره «۲۸» قانون بودجه سال ۱۳۵۸ باید به درآمد عمومی منتقل شود. درآمدهای اختصاصی مؤسسات دولتی که شمول مقررات عمومی نسبت به آنها مستلزم ذکر نام است نیز مشمول این حکم خواهند بود (لایحه قانونی راجع به درآمدهای اختصاصی، مصوب ۱۳۵۸/۹/۱۴).
۲. ماده (۹۲): عبارت «و دولت موظف است حداکثر تا سه سال پس از تصویب این قانون بودجه اختصاصی را حذف نماید» از قسمت اخیر ماده (۱۴) قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱ حذف می‌شود (قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۷۳/۱۲/۲۸).

۱. تصویری از درآمدهای اختصاصی در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ و قانون بودجه ۱۴۰۰

درآمدهای اختصاصی در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ برابر با ۷۸ هزار میلیارد تومان بوده که در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ با رشد ۲۲ درصدی به مبلغ ۹۵ هزار میلیارد تومان رسیده است. سهم درآمدهای اختصاصی از بودجه عمومی در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ معادل ۷/۵ درصد است. از مجموع درآمدهای اختصاصی در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ عمده آن (۹۸ درصد) به صورت ملی و توسط دستگاه‌های ملی دریافت می‌شود و مابقی آن (۲ درصد) توسط دستگاه‌های استانی. دستگاه‌های استانی دارای درآمد اختصاصی عبارتند از: آموزش و پرورش و سازمان بهزیستی که رقم آن به ترتیب ۱۶،۵۰۰ و ۱۶۵ میلیارد ریال است. سایر دستگاه‌های دارای درآمد اختصاصی به صورت ملی طبقه‌بندی شده‌اند. عمده این دستگاه‌ها، دانشگاه، مؤسسات آموزشی و پژوهشی و پارک‌های علم و فناوری هستند که در بخش‌های بعد به صورت دقیق‌تر بررسی می‌شوند.

جدول ۱. مجموع درآمدهای اختصاصی در بودجه ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ (میلیارد ریال)

عنوان	قانون بودجه ۱۳۹۹	قانون بودجه ۱۴۰۰	رشد (درصد)	سهم از بودجه عمومی (درصد)
مجموع درآمدهای اختصاصی	۷۸۷،۹۵۷	۹۵۸،۴۹۰	۲۲	۷/۵
درآمد اختصاصی استانی (درصد از کل)	۱۴،۳۶۴ (۲)	۱۶،۶۶۵ (۲)	۱۶	۰/۱۳
درآمد اختصاصی ملی (درصد از کل)	۷۷۳،۵۹۳ (۹۸)	۹۴۱،۸۲۵ (۹۸)	۲۲	۷/۳

مآخذ: قانون بودجه سال ۱۳۹۹ و سال ۱۴۰۰.

از مجموع درآمدهای اختصاصی در قوانین بودجه سنواتی، عمده آن صرف اعتبارات هزینه‌ای و بخش اندکی از آن صرف اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای می‌شود. در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی سرمایه‌ای از محل درآمدهای اختصاصی به ترتیب ۹۶ و ۴ درصد بوده است و در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ این نسبت‌ها به ترتیب ۹۳ و ۷ درصد بوده است.

جدول ۲. سهم اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی سرمایه‌ای در درآمدهای اختصاصی (میلیارد ریال)

عنوان	قانون بودجه ۱۳۹۹	قانون بودجه ۱۴۰۰
اعتبارات هزینه‌ای از محل درآمدهای اختصاصی (درصد از کل درآمدهای اختصاصی)	۷۵۳،۱۳۵ (۹۶)	۸۹۵،۰۹۳ (۹۳)
اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای از محل درآمدهای اختصاصی (درصد از کل درآمدهای اختصاصی)	۳۴،۸۲۲ (۴)	۶۳،۳۹۷ (۷)

مآخذ: همان.

بررسی وضعیت درآمدهای اختصاصی در طول نیم قرن گذشته در بودجه به شرح جدول ۳ است. درآمدهای اختصاصی از سال ۱۳۵۰ از مبلغ ۱۶ میلیارد ریال به ۹۵۸ هزار میلیارد ریال در سال ۱۴۰۰ رسیده است. نسبت درآمدهای اختصاصی در بودجه در طی این سالها متفاوت بوده، اما کمترین سهم در سال ۱۳۶۰ و بیشترین سهم در سال ۱۳۸۰ بوده است. با این حال سهم درآمدهای اختصاصی سیر صعودی داشته است. متوسط رشد سالیانه درآمدهای اختصاصی از سال ۱۳۶۰ تا سال ۱۴۰۰ به طور متوسط ۲۵ درصد بوده است که از متوسط رشد سالیانه منابع عمومی به مقدار ۲۳ درصد به اندازه ۲ واحد درصد بیشتر است.

جدول ۳. بررسی سهم درآمدهای اختصاصی از بودجه عمومی دولت در نیم قرن گذشته (میلیارد ریال)

میلیون ریال	سال ۱۳۵۰	سال ۱۳۶۰	سال ۱۳۷۰	سال ۱۳۸۰	سال ۱۳۹۰	سال ۱۴۰۰	متوسط رشد سالانه
منابع عمومی	۳۴۰	۳۰۳۷	۸,۶۶۴	۱۴۱,۱۵۵	۱,۵۴۵,۸۷۰	۱۲,۷۷۹,۲۰۹	۲۳
درصد	۹۵	۹۶	۹۳	۸۶	۹۱	۹۳	-
اختصاصی	۱۶	۱۲۹	۶۱۵	۲۳,۱۱۲	۱۵۱,۳۵۵	۹۵۸,۴۹۰	۲۵
درصد	۵	۴	۷	۱۴	۹	۷	-
بودجه عمومی	۳۵۶	۳,۱۶۶	۹,۲۷۹	۱۶۴,۲۶۷	۱,۶۹۷,۲۲۵	۱۳,۷۳۷,۶۹۹	۲۳

مأخذ: قوانین بودجه سالیانه.

۲. تصویری از دستگاه‌های دارای درآمد اختصاصی در قانون بودجه سال ۱۴۰۰

جدول ۷ قانون بودجه سال ۱۴۰۰، اعتبارات دستگاه‌های مجری دارای ردیف بودجه‌ای را به تفکیک اعتبارات هزینه‌ای، تملک دارایی سرمایه‌ای و همچنین اعتبارات عمومی و اختصاصی مشخص کرده است. مجموع دستگاه‌های ملی دارای ردیف اختصاصی در جدول ۷ قانون بودجه سال ۱۴۰۰، ۵۹۰ دستگاه است. اعتبارات اختصاصی دو دستگاه بهزیستی و آموزش و پرورش هم به‌عنوان دستگاه‌های اجرایی محلی مستقر در استان‌ها در جدول شماره ۱۰-۳ مشخص شده‌اند لذا در مجموع ۵۹۰ دستگاه دارای اعتبارات اختصاصی است. جزئیات اعتبارات اختصاصی و تعداد دستگاه‌ها به تفکیک دسته‌های مختلف در جدول ۴ گزارش ارائه شده است.

از بین دستگاه‌های دارای ردیف اختصاصی شیوه اداره دانشگاه‌ها، مؤسسات آموزشی، مراکز و مؤسسات پژوهشی و پارک‌ها به‌صورت هیئت امنایی است و عمدتاً تشکیلات اداری مستقلی دارند. از مجموع ۵۹۰ دستگاه دارای درآمد اختصاصی، ۴۳۰ دستگاه (۷۳ درصد) دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی هستند و مجموع اعتبارات اختصاصی آنها معادل ۴۵ هزار میلیارد تومان است که بیش از ۴۷ درصد کل درآمدهای اختصاصی را شامل می‌شود. عمده اعتبارات اختصاصی مصوب این دستگاه‌ها به‌صورت هزینه‌ای است و سهم اندکی از آن تملک دارایی سرمایه‌ای است.

دسته دیگری از دستگاه‌های مجری که از نظر تعداد سهم بالایی را به خود اختصاص داده‌اند مراکز و مؤسسات پژوهشی وابسته به وزارت علوم، وزارت بهداشت یا دستگاه‌های دولتی هستند. تعداد دستگاه‌های این گروه ۷۶ دستگاه معادل ۱۳ درصد کل دستگاه‌های دارای درآمد اختصاصی است. مجموع اعتبارات این دستگاه‌ها حدود ۲ هزار میلیارد تومان است و ۲/۱ درصد از مجموع اعتبارات اختصاصی را شامل می‌شود. دسته دیگر پارک‌های علم و فناوری به تعداد ۳۱ پارک با اعتبار ۲۰۰ میلیارد تومان هستند. سایر دستگاه‌های دارای ردیف اعتبارات اختصاصی دارای مجوز قانونی نیز ۳۲ دستگاه با اعتباراتی به اندازه حدوداً ۳۷ هزار میلیارد تومان معادل حدوداً ۳۸ درصد از مجموع اعتبارات اختصاصی هستند. مجوز استفاده از درآمدهای اختصاصی این دستگاه‌ها در قوانین و مقررات مختلف صادر شده است. مجموع ۱۹ دستگاه با اعتباری بالغ بر ۹/۷ هزار میلیارد تومان معادل ۱۰ درصد مجموع اعتبارات اختصاصی دارای ردیف اختصاصی هستند، اما قوانین مستقلی برای ارائه مجوز قانونی به این دستگاه‌ها برای استفاده از منابع اختصاصی یافت نشد.

حدود ۹۸ درصد از اعتبارات اختصاصی در اختیار دستگاه‌های ملی است. دو دستگاه محلی مستقر در استان‌ها که در جدول ۱۰-۳ قانون بودجه سال ۱۴۰۰ توزیع اعتبارات اختصاصی استانی آنها مشخص شده است نیز ۱/۷ میلیارد تومان اعتبار اختصاصی دارند. در قسمت بعد دستگاه‌های دارای مجوز و دستگاه‌های بدون مجوز مصرح قانونی که از درآمدهای اختصاصی و ردیف اختصاصی برخوردارند با تفصیل بیشتری بررسی می‌شوند.

شایان ذکر است نحوه محاسبه اعتبارات اختصاصی در این جدول براساس جدول ۷ لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ صورت گرفته است که در نهایت مجموع اعتبارات از درآمد اختصاصی برای دستگاه‌های ملی دارای اختلاف ۱،۲۰۰ میلیارد ریالی با اعتبارات اختصاصی در جدول کلان شماره ۱ لایحه بودجه است. علت اختلاف عدد جدول ۱ و جدول ۴ این گزارش به همین دلیل است.

جدول ۴. اعتبارات دستگاه‌های دارای اعتبار از محل درآمد اختصاصی در قانون بودجه ۱۴۰۰ (میلیارد ریال)

سهم از کل	مجموع اعتبارات اختصاصی	اختصاصی تملک دارایی‌های سرمایه‌ای	اختصاصی هزینه‌ای	تعداد	گروه
۴۷/۱	۴۵۲،۲۷۲	۶۸	۴۵۲،۲۰۵	۴۳۰	دانشگاه و مؤسسه آموزشی
۲/۱	۱۹،۷۳۸	۱،۹۷۶	۱۷،۷۶۱	۷۶	مراکز و مؤسسات پژوهشی
۰/۲	۲،۲۶۴	۸۷	۲،۱۷۷	۳۱	پارک‌های علم و فناوری
۳۸/۷	۳۷۱،۱۱۸	۳۱،۴۴۸	۳۳۹،۶۶۹	۳۲	سایر دستگاه‌های دارای مجوز قانونی
۱۰/۲	۹۷،۶۳۳	۲۴،۷۸۶	۷۲،۸۴۷	۱۹	دستگاه‌هایی که مجوز قانونی برای آنها یافت نشد
۹۸/۳	۹۴۳،۰۲۵	۵۸،۳۶۵	۸۸۴،۶۶۰	۵۸۸	مجموع دستگاه‌های ملی
۱/۷	۱۶،۶۶۵	۵،۰۳۳	۱۱،۶۳۳	۲	دستگاه‌های اجرایی محلی در استان‌ها
۱۰۰	۹۵۹،۶۹۰	۶۳،۳۹۷	۸۹۶،۲۹۳	۵۹۰	مجموع دستگاه‌های دارای اعتبارات اختصاصی

مأخذ: قانون بودجه سال ۱۴۰۰.

۳. دستگاه‌هایی که دارای مجوز درآمد اختصاصی در بودجه هستند

پس از عدم اجرای ماده (۱۴) قانون محاسبات عمومی مبنی بر حذف ردیف‌های اختصاصی ظرف سه سال، با تصویب قانون «وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۷۳» برخی از دستگاه‌هایی که از قبل دارای ردیف اختصاصی بودند، مجوز قانونی دریافت درآمد اختصاصی دریافت کردند و همچنین دستگاه‌هایی به جرگه دستگاه‌های دارای ردیف اختصاصی افزوده شدند. پس از آن با تصویب قوانین و مقررات موضوعی مختلف، مجوز دریافت درآمد اختصاصی و استفاده از ردیف اعتبار اختصاصی در قانون بودجه به‌طور پراکنده افزایش یافت. برخی از مهم‌ترین قوانینی که مجوز استفاده از درآمد اختصاصی برای دستگاه‌های مختلف را صادر کرده است عبارتند از:

- ۱- قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰،
- ۲- قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۱) مصوب ۱۳۸۴،
- ۳- قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) مصوب ۱۳۹۳،
- ۴- قانون بیمه اجباری خسارات واردشده به شخص ثالث در اثر حوادث ناشی از وسایل نقلیه مصوب ۱۳۹۵.

در جدول زیر قوانین و مقررات مختلفی که برای دستگاه‌های مجری مختلف درآمدهای اختصاصی پیش‌بینی کرده ارائه شده است.

جدول ۵. برخی از قوانینی که اجازه استفاده از درآمدهای اختصاصی به دستگاه‌های اجرایی می‌دهد

قانون	ماده	نام دستگاه	محل کسب درآمد
قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۷۳	۲۰	وزارت راه و ترابری	مبالغ مربوط به قراردادهای نگهداری راه‌های اختصاصی سازمان‌ها و مؤسسات دولتی و شرکت‌های دولتی و اشخاص حقوقی غیردولتی
	۲۱	سازمان هواشناسی کشور	پنجاه درصد (۵۰٪) مبالغ واریزی وجوهی که بابت خدمات و اطلاعاتی که براساس تعرفه مصوب هیئت دولت ارائه می‌دهد
	۲۵	دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی وابسته به وزارتخانه‌های فرهنگ و آموزش عالی و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	ارائه خدمات آموزشی، دوره‌های آموزشی خاص، دوره‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت در مقاطع مختلف تحصیلی و ... فروش کتاب و نشریات و نتایج تحقیقات فنی و اطلاعات تولیدی، حق امتیاز فرایند و محصولات تولید شده
	۴۳ بند «ج»	مرکز آموزش مدیریت دولتی	نودوپنج درصد (۹۵٪) وجوه حاصل از انعقاد قرارداد و اخذ شهریه و کمک شهریه و کمک نسبت به برگزاری دوره‌های آموزشی (کوتاه‌مدت و در صورت اخذ مجوز از شورای عالی گسترش وزارت فرهنگ و آموزش عالی دوره‌های بلندمدت) و ارائه خدمات مشاوره‌ای و تحقیقاتی و چاپ کتب و نشریات
بند ۵۸ «۱»	فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی	درآمدهای حاصل از فعالیت‌های تحقیقاتی و امور مشاوره‌ای و کارشناسی و فروش انتشارات و نتایج پژوهش‌ها و اطلاعات تولید	

قانون	ماده	نام دستگاه	محل کسب درآمد
			شده و دیگر فعالیت‌هایی آموزشی و پژوهشی و فرهنگی و نیز هبه و هدایا
	۵۸ بند «۲»	فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران و پزشکی جمهوری اسلامی ایران	درآمدهای حاصل از فعالیت‌های تحقیقاتی، مشاوره‌ای و کارشناسی و فروش انتشارات و نتایج پژوهش‌ها و اطلاعات تولید شده و دیگر فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی و فرهنگی و نیز هبه و هدایا
	(۶۰)	دیوان محاسبات	یک درصد (۱٪) مانده وجوه اعتبارات مصرف نشده سال‌های قبل که در اجرای مواد (۶۳) و (۶۴) قانون محاسبات عمومی کشور در هر سال به خزانه برگشت داده می‌شود
	(۱۴)	وزارت آموزش و پرورش (سازمان‌های آموزش و پرورش استان‌ها)	برگزاری مسابقات علمی و ورزشی، آزمون‌های ورودی و همچنین برقراری دوره‌های آموزش شبانه، تقویتی و جبرانی و کوتاه‌مدت
	(۱۵)	وزارت آموزش و پرورش (سازمان‌های آموزش و پرورش استان‌ها)	ارائه خدمات در مراکز رفاهی شامل باشگاه‌های فرهنگی، خانه‌های معلم و همچنین مراکز بهداشتی، درمانی - فرهنگی که با مجوز وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تأسیس شده‌اند
	(۲۲)	نیروهای مسلح و وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران	قرارداد پیمانکاری برای اجرای طرح‌ها و پروژه‌های اجرایی با دستگاه‌های اجرایی کشور
	(۲۳)	جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	دولت موظف است درآمدهایی را که براساس قوانین مصوب تحت عنوان جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران وصول می‌کند، به حساب‌هایی که توسط خزانه برای آن دستگاه اجرایی افتتاح می‌شود واریز کند، تا به حساب درآمد اختصاصی این دستگاه منظور شود.
قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰	(۲۴)	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	وجوهی را در ازای صدور و تمدید و اصلاح مجوز ورود و ساخت دارو، مواد خوراکی، آشامیدنی، آرایشی و ... بر مبنای تعرفه‌هایی که به پیشنهاد وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به تصویب هیئت وزیران می‌رسد از آنها دریافت و به حساب درآمدهای اختصاصی قوانین بودجه سنواتی واریز نماید.
	(۲۵)	دانشگاه‌های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی	وجوه حاصل از فروش دارو و خدمات داروخانه‌های دانشگاه‌های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی (خارج از بیمارستان‌ها و مراکز)
	(۲۸)	سازمان بهزیستی کشور	به سازمان بهزیستی کشور اجازه داده می‌شود، واحدهای تحت پوشش خود را در فرصت‌هایی که از آنها استفاده نمی‌کند، برای ارائه خدمت و یا از طریق انعقاد قرارداد و یا اجاره مراکز و فضاهای فوق با دریافت هزینه‌های مربوط از متقاضیان، واگذار نماید. وجوه دریافتی از این بابت را به حساب درآمد اختصاصی واریز کند. معادل درآمدهای اختصاصی مذکور هر ساله در قانون بودجه سالیانه منظور و در اختیار سازمان بهزیستی کشور قرار خواهد گرفت تا برای تأمین بخشی از هزینه‌های مراکز تحت پوشش آن سازمان هزینه نماید.
	(۲۹)	دانشگاه‌های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی	هزینه پذیرش بیماران خارجی براساس تعرفه‌هایی که به تصویب وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی می‌رسد

قانون	ماده	نام دستگاه	محل کسب درآمد
قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۱) مصوب ۱۳۸۴	(۳۵)	بنیاد ایران شناسی و فرهنگستانها	حق ثبت نام و هزینه های مربوط به دانشجویان خارجی که دوره های کوتاه مدت آموزشی و پژوهشی را در بنیاد ایران شناسی و فرهنگستانها طی می کنند.
	(۶۷)	فرهنگستانها و بنیاد ایران شناسی	وجوه مربوط به ارائه امکانات و خدمات خود مانند چاپ، تکثیر و تجهیزات رایانه ای نتایج تحقیقات علمی و فنی و اطلاعات تولیدی و اطلاعات بانک های اطلاعاتی و کتب و نشریات و نوارهای صوتی و تصویری و صفحه های فشرده به متقاضیان
قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) مصوب ۱۳۹۳	(۱۶)	سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش	درآمد حاصل از فروش و واگذاری تولید محصولات آموزشی و کمک آموزشی
	(۶۰)	وزارت آموزش و پرورش و واحدهای تابعه آن در استانها	مطالبات معوق (قابل وصول تا پایان سال ۱۳۸۱) مربوط به دو درصد (۰.۲٪) عوارض آموزشی موضوع بند «۲» ماده (۱۳) قانون تشکیل شوراهای آموزش و پرورش مصوب ۱۳۷۲/۱۰/۲۶ از اشخاص
قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) مصوب ۱۳۹۳	(۳۰)	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	معادل ده درصد (۰.۱۰٪) از حق بیمه پرداختی شخص ثالث، سرنشین و مازاد به طور مستقیم طی قبض جداگانه به حساب درآمدهای اختصاصی نزد خزانه داری کل کشور در چارچوب اعتبارات مصوب بودجه سنواتی به نام وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی واريز می شود.
	(۴۶)	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	ده درصد (۰.۱۰٪) خالص کل وجوه حاصل از اجرای قانون هدفمند کردن یارانهها
قانون بیمه اجباری خسارات وارد شده به شخص ثالث در اثر حوادث ناشی از وسایل نقلیه مصوب ۱۳۹۵	تبصره ماده «۲» (۲۴)	صندوق تأمین خسارت های بدنی	ث (بیست درصد (۰.۲۰٪) از جریمه های وصولی راهنمایی و رانندگی در کل کشور ج (بیست درصد (۰.۲۰٪) از کل هزینه های دادرسی و جزای نقدی وصولی توسط قوه قضائیه و تعزیرات حکومتی
	تبصره ماده «۳» (۵۷)	صندوق تأمین خسارت های بدنی	جریمه موضوع بند «ت» این ماده به حساب اختصاصی صندوق نزد خزانه داری کل واريز و با پیش بینی در بودجه های سنواتی به صندوق مذکور تخصیص داده می شود. عدم پرداخت جریمه از سوی شرکت بیمه در حکم تصرف غیر قانونی در وجوه عمومی است.
قانون برنامه پنج ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ج ۱۱	بند «چ» ماده (۶۳)	وزارت آموزش و پرورش	کلیه درآمدها، کمکها و هدایای مردمی نقدی به سازمان دانش آموزی پس از واريز به خزانه به عنوان درآمد اختصاصی وزارت آموزش و پرورش محسوب می گردد. وزارت آموزش و پرورش موظف است مبالغ واريزی در قالب بودجه سنواتی را فقط برای فعالیت های فرهنگی و پرورشی توسط سازمان دانش آموزی در مدارس هزینه نماید.
	بند «ت» ماده (۶۵)	صندوق رفاه دانشجویان وزارت علوم تحقیقات و فناوری و وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی	دولت موظف است ... از ابتدای اجرای قانون برنامه، نسبت به پیش بینی و تأمین اعتبار مورد نیاز یارانه غذایی دانشجویی از محل درآمدهای عمومی علاوه بر اعتبارات فعلی اقدام کند و این اعتبارات را برای کمک به دانشجویان کم بضاعت مالی به صورت متمرکز در اختیار صندوق های رفاه دانشجویان وزارتخانه های مذکور قرار دهد. ... وجوه حاصل از بازپرداخت تسهیلات اعطایی در قالب درآمد اختصاصی صندوقها برای پرداخت مجدد به دانشجویان به مصرف می رسد.
بند «پ» ماده (۱۱۳)	سازمان زندانها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور	سازمان زندانها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور	وجوه حاصل از فروش هر کدام از زندان های مذکور که به تدریج و براساس توافق به عمل آمده به حساب ویژه نزد خزانه داری کل واريز می گردد به عنوان درآمد اختصاصی سازمان زندانها و اقدامات

قانون	ماده	نام دستگاه	محل کسب درآمد
			تأمینی و تربیتی کشور تلقی می‌گردد و در چارچوب بودجه سنواتی صرف احداث زندان‌های جایگزین در همان استان می‌گردد.
قانون جامع خدمات رسانی به ایثارگران مصوب ۱۳۸۶	تبصره «۱» ماده (۷۳)	بنیاد شهید و امور ایثارگران	سایر منابع بنیاد به‌عنوان درآمد اختصاصی بنیاد هر ساله در لویج بودجه سنواتی پیش‌بینی می‌گردد
قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب ۱۳۸۷ که در ماده (۵۵) قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب ۱۴۰۰ ابقا شده است.	تبصره «۱» ماده (۳۹)	سازمان امور مالیاتی	۳ درصد (۳٪) از وجوه واریزی این ماده به‌عنوان پاداش
قانون مالیات‌های مستقیم	ماده (۲۱۷)	وزارت امور اقتصادی و دارایی	یک درصد (۱٪) از وجوهی که بابت مالیات و جرائم موضوع این قانون وصول می‌گردد
قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۹۰	ماده (۶۰)	گمرک جمهوری اسلامی ایران	دو درصد (۲٪) از حقوق ورودی. هفتاد درصد (۷۰٪) اعتبار موضوع این ماده را برای تجهیز گمرک‌ها و ابنیه و ساختمان‌های گمرک و خانه‌های سازمانی با اولویت گمرک‌های مرزی هزینه می‌نماید و عملکرد این ماده را هر ۶ ماه یک بار به کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی گزارش می‌نماید.
قانون تأسیس و اداره مدارس و مراکز آموزشی و پرورشی غیردولتی مصوب ۱۳۹۵	تبصره «۱» ماده (۹)	سازمان مدارس و مراکز غیردولتی و توسعه مشارکت‌های مردمی	وزارت آموزش و پرورش مجاز است از هر متقاضی تأسیس مدرسه یا مرکز موضوع این قانون، دو میلیون (۲/۰۰۰/۰۰۰) ریال دریافت و به حساب درآمدهای اختصاصی - ملی نزد خزانه‌داری کل کشور واریز کند. معادل وجوه واریزی از محل اعتبار درآمد اختصاصی مربوط، در اختیار این سازمان قرار می‌گیرد تا برای نظارت و کمک به توسعه مشارکت در مناطق محروم هزینه شود. مجوز تأسیس صادر شده حداکثر دو سال اعتبار دارد.
قانون تقویت و توسعه نظام استاندارد مصوب ۱۳۹۶	تبصره ماده (۴۳)	سازمان ملی استاندارد ایران	فراورده‌های موضوع این ماده پس از کشف توسط بازرسان و کارشناسان سازمان، مورد بررسی قرار گرفته و قابلیت مصرف و بهسازی، اصلاح، فروش و امحای آن معین می‌شود و با رأی کمیسیون ماده (۴۲) این قانون تعیین تکلیف می‌گردد. در صورت فروش، وجوه حاصله به حساب خزانه‌داری کل کشور واریز می‌شود و معادل آن به‌عنوان درآمد اختصاصی در چارچوب قانون بودجه کل کشور به مصرف توسعه و تجهیز آزمایشگاه‌ها می‌رسد.
قانون اهداف، وظایف و اختیارات وزارت ورزش و جوانان مصوب ۱۳۹۹	جزء «۳» بند «ب» ماده (۴)	وزارت ورزش و جوانان	واریز عواید حاصل از بهره‌برداری و اجاره مجموعه‌ها، اماکن و اراضی متعلق به وزارت و سایر درآمدهای ناشی از قوانین و مقررات مصوب مربوطه، به حساب درآمد عمومی نزد خزانه‌داری کل کشور و تخصیص معادل وجوه واریزی به وزارت در قالب بودجه‌های سنواتی طی ردیف اختصاصی جهت تحقق اهداف و وظایف محوله در این قانون.
قانون تشکیلات و وظایف وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مصوب ۱۳۶۷	بند «۸» ماده (۱)	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	تأمین منابع مالی با بهره‌گیری از اعتبارات عمومی، حق بیمه، درآمدهای اختصاصی و کمک‌ها و مشارکت مردمی

ممکن است دستگاه‌هایی که در قوانین دائمی دارای مجوز دریافت درآمد اختصاصی هستند لزوماً دارای ردیف اعتبارات اختصاصی در قانون بودجه نباشند و از این ظرفیت استفاده نکنند. برای مثال در ماده (۲۰) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۷۳ به وزارت راه و ترابری (راه و شهرسازی) اجازه دریافت درآمد از محل قراردادهای نگهداری راه‌های دستگاه‌های دولتی داده شده است که در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ چنین درآمدهایی پیش‌بینی نشده است. در ادامه ردیف‌های اعتبارات از محل درآمد اختصاصی که در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ درج شده است و بر مبنای قوانین و مقررات مختلف دارای مجوز قانونی هستند به تفکیک بررسی شده است، همچنین دستگاه‌هایی که برای آنها مجوز یافت نشده است نیز بررسی شده است.

۳-۱. دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی و پارک‌های علم و فناوری

دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی (که شامل بیمارستان‌های آموزشی ذیل دانشگاه‌های علوم پزشکی نیز است) عمده‌ترین سهم از درآمدهای اختصاصی در قوانین بودجه را به خود اختصاص داده‌اند. در سال ۱۴۰۰ از مجموع ۵۹۰ ردیف اختصاصی قانون بودجه تعداد ۴۳۰ دانشگاه و مؤسسه آموزشی دارای ردیف درآمدهای اختصاصی بوده‌اند و جمعاً مبلغ اعتبارات اختصاصی آنها بالغ بر ۴۵ هزار میلیارد تومان بوده است که معادل ۵/۱ درصد از مجموع اعتبارات اختصاصی است. دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی وابسته به وزارت علوم تحقیقات و فناوری و همچنین وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به موجب ماده (۲۵) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین (مصوب ۱۳۷۳) اجازه دریافت درآمد اختصاصی دارند. طبق قانون این دانشگاه‌ها اجازه دارند در قبال ارائه خدمات آموزشی، دوره‌های آموزشی خاص، دوره‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت در مقاطع مختلف تحصیلی و برگزاری دوره‌های شبانه و خدمات تحقیقاتی، مشاوره‌ای، اجرایی، کارشناسی، درمانی، دندان‌پزشکی، داروسازی، آزمایشگاهی، کارگاهی، چاپ، تکثیر، انتشاراتی و خدمات فرهنگی، ورزشی و رفاهی به اشخاص حقیقی و حقوقی، مشروط بر آنکه به تشخیص وزیر علوم تحقیقات و فناوری و وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی حسب مورد به انجام وظایف اصلی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی مربوط لطمه‌ای وارد ننماید، مبالغی براساس تعرفه‌هایی که بنا به پیشنهاد مشترک وزرای مذکور به تصویب هیئت وزیران می‌رسد، دریافت نمایند. همچنین دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی وابسته به وزارتخانه‌های مذکور اجازه دارند کتب و نشریات و نتایج تحقیقات فنی و اطلاعات تولیدی، حق امتیاز فرایند و محصولات تولید شده نمونه آزمایشی و محصولات کشاورزی و دامداری و نظایر آن را به فروش برسانند. طبق بند «ب» ماده (۲۵) این قانون این اعتبارات با رعایت قانون نحوه انجام امور مالی و معاملاتی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی جهت ارائه خدمات فوق و هزینه‌های تحقیقاتی به‌مصرف می‌رسد.

از آنجا که در بند «الف» ماده (۲۵) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین، صرفاً به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی «وابسته» به وزارتخانه‌های فرهنگ و آموزش عالی (علوم و تحقیقات و فناوری) و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی اجازه دریافت درآمد اختصاصی داده شده است بنابراین سایر دانشگاه‌ها، مؤسسات آموزشی و پژوهشی وابسته به سایر دستگاه‌های اجرایی مشمول این حکم نیستند. این درحالی است که بسیاری از ردیف‌های اختصاصی مندرج در قوانین بودجه مربوط به مراکز وابسته به دستگاه‌های اجرایی غیر از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی است.

اتفاق دیگری که در سال ۱۳۹۵ با تصویب ماده (۱) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور رخ داد این بود که بودجه (اعم از عمومی و اختصاصی) دانشگاه‌ها، مراکز و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی و فرهنگستان‌ها و پارک‌های علم و فناوری که دارای مجوز هستند، از قانون محاسبات عمومی کشور و سایر مقررات عمومی حاکم بر دستگاه‌های دولتی مستثنا شدند و مصرف اعتباراتشان در چارچوب مصوبات و آیین‌نامه‌های مالی، معاملاتی، اداری، استخدامی و تشکیلاتی مصوب هیئت امنای قرار گرفت که حسب مورد به تأیید وزیران علوم تحقیقات و فناوری و بهداشت و آموزش پزشکی می‌رسید.

بنابراین هرچند این مؤسسات از قوانین و مقررات عمومی حاکم بر دستگاه‌های دولتی به‌ویژه قانون محاسبات عمومی کشور، قانون مدیریت خدمات کشوری، قانون برگزاری مناقصات و اصلاحات و الحاقات بعدی آنها مستثنا شدند اما کماکان مشکل مجوز دریافت درآمد اختصاصی و عدم شمول ماده (۲۵) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین برای آنها وجود دارد. این مؤسسات عبارتند از: دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی غیروابسته به وزارتین علوم تحقیقات و فناوری و بهداشت درمان و آموزش پزشکی (زیرمجموعه سایر دستگاه‌ها اجرایی) و همچنین مؤسسات غیرآموزشی و پژوهشی ذیل وزارتین علوم تحقیقات و فناوری و بهداشت درمان و آموزش پزشکی از جمله پارک‌های علم و فناوری.

در رابطه با پارک‌های علم و فناوری باید اشاره شود در صورتی که این مراکز نه مؤسسه آموزشی و نه پژوهشی باشند اجازه دریافت درآمد اختصاصی در قوانین برای آنها پیش‌بینی نشده است. هرچند این دستگاه‌ها به موجب ماده (۱) احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور از مقررات عمومی حاکم بر دستگاه‌های اجرایی مستثنا شده‌اند. در اساسنامه پارک‌های علم و فناوری که به تصویب شورای گسترش و برنامه‌ریزی آموزش عالی می‌رسد به ایجاد تنوع‌بخشی در درآمدها و افزایش درآمدهای اختصاصی از طریق ارائه خدمات تخصصی و فناوری و سایر منابع دیگر در چارچوب ضوابط و مقررات اشاره شده است، اما این مصوبه کفایت مجوز قانونی برای دریافت درآمدهای اختصاصی از بودجه را نمی‌کند.

در جدول زیر تعداد ردیف‌ها، مبلغ اعتبار، سهم اعتبارات اختصاصی و مجوز قانونی دانشگاه‌ها، مؤسسات پژوهشی و پارک‌ها ارائه شده است.

جدول ۶. اعتبارات اختصاصی دانشگاه‌ها، مؤسسات پژوهشی و پارک‌های علم و فناوری

ردیف	دستگاه	تعداد ردیف	اعتبار	سهم از کل	مجوز قانونی
۱	دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی	۴۳۰	۴۵۲،۲۷۲	۴۷/۱	ماده (۲۵) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۷۳ صرفاً برای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی «وابسته» به وزارتین علوم تحقیقات و فناوری و بهداشت درمان و آموزش پزشکی
۲	مراکز و مؤسسات پژوهشی وابسته به وزارت علوم و سایر	۷۶	۱۹،۷۳۸	۲/۱	ماده (۲۵) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۷۳ صرفاً برای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی «وابسته» به وزارتین علوم تحقیقات و فناوری و بهداشت درمان و آموزش پزشکی
۳	پارک‌های علم و فناوری	۳۱	۲،۲۶۴	۰/۲	طبق ماده (۱) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور مصوب (۱۳۹۵) از مقررات عمومی حاکم بر دستگاه‌های اجرایی مستثنا شده‌اند. در صورتی که این مؤسسات دارای فعالیت غیر پژوهشی و آموزشی باشند مشمول ماده (۲۵) وصول برخی از درآمدهای دولت مبنی بر دریافت درآمد اختصاصی قرار نمی‌گیرند.

مأخذ: همان.

با این حال برخی سؤال‌ها و ابهام‌ها در زمینه ردیف‌های مربوط به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی دارای ردیف اعتبارات اختصاصی وجود دارد که در رابطه با آن توضیحاتی ارائه می‌شود.

● طبق ماده (۱) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور آن دسته از دانشگاه‌ها، مراکز و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی و فرهنگستان‌ها و پارک‌های علم و فناوری که دارای مجوز از شورای گسترش آموزش عالی وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سایر مراجع قانونی ذی‌ربط هستند از قانون محاسبات عمومی کشور مستثنا می‌شوند. لذا با توجه به اینکه مجوزهای صادر شده از شورای گسترش آموزش عالی وزارتخانه‌های علوم تحقیقات و فناوری و بهداشت درمان و آموزش پزشکی شفاف و در دسترس نیست اظهار نظر در رابطه با این ردیف‌ها امکان‌پذیر نیست. با این حال استعلام از شورای گسترش وزارت علوم نشان داد بسیاری از دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی دارای ردیف اختصاصی دارای مجوز از این شورا نیستند.

● شورای گسترش آموزش عالی مرجع تصمیم‌گیری در خصوص گسترش رشته‌های دانشگاهی مؤسسات آموزشی در دانشگاه‌های کشور است. در سال ۱۳۹۳ طی آیین‌نامه‌ای که توسط وزیر علوم ابلاغ شده است هدف این شورا سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری برای ایجاد و گسترش مؤسسه اعلام شده است و در ماده (۱) این آیین‌نامه تعریف کلی از مؤسسه ارائه شده است به طوری که شامل همه انواع مؤسسات آموزشی، پژوهشی و فناوری می‌شود. همچنین شورای گسترش دانشگاه‌های علوم پزشکی

کشور این وظیفه را در وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی به عهده دارد. با توجه به اینکه تصمیمات این شورا از طریق دادن مجوز به مؤسسات پژوهشی و آموزشی و خارج کردن آنها از شمول قوانین و مقررات عمومی حاکم بر دستگاه‌های دولتی می‌تواند مستقیماً بر نظام بودجه‌ریزی کشور اثرگذار باشد لازم است شورای گسترش آموزش عالی یا به صورت فراوزارتخانه‌ای و با هماهنگی سازمان برنامه و بودجه کشور طراحی شود و یا تصمیم‌گیری‌های آن طبق آیین‌نامه‌ای باشد که به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

- ماده (۱) قانون احکام دائمی علاوه بر شورای گسترش وزارت علوم، مجوز «سایر مراجع قانونی ذی‌ربط» را مبنایی برای عدم رعایت قوانین و مقررات عمومی حاکم بر دستگاه‌های دولتی به‌ویژه قانون محاسبات عمومی کشور، قانون مدیریت خدمات کشوری و قانون برگزاری مناقصات دانسته است. با توجه به اینکه «سایر مراجع قانونی ذی‌ربط» مشخص نیستند، این امر می‌تواند نظارت بر بودجه و اعتبارات عمومی را دچار خدشه کند، لذا لازم است اصلاحات لازم در این رابطه در مجلس شورای اسلامی صورت گیرد.

۲-۳. سایر دستگاه‌هایی که دارای مجوز دریافت درآمد اختصاصی هستند

علاوه بر دانشگاه‌ها، مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی و پارک‌ها که عمده ردیف‌ها و اعتبارات اختصاصی را به خود اختصاص داده‌اند دستگاه‌های دیگری نیز وجود دارند که به موجب قوانین مختلف (قوانین دائمی یا موقت) به آنها اجازه وصول درآمدهای اختصاصی داده شده است و بالطبع این دستگاه‌ها دارای ردیف اعتبارات از محل درآمدهای اختصاصی در جدول ۷ قانون بودجه سال ۱۴۰۰ هستند. این دستگاه‌ها به همراه ردیف بودجه‌ای و مجوز قانونی در جدول زیر ارائه شده‌اند. گفتنی است برخی از این مجوزها به صورت موقت در قانون بودجه صادر شده است و برای اجازه دریافت درآمدهای اختصاصی برای سال‌های بعد لازم است مجدداً اجازه آن در قانون بودجه یا سایر قوانین به تصویب برسد. برای مثال می‌توان به سازمان انتقال خون ایران و شورای حل اختلاف اشاره کرد که به ترتیب به موجب بند «ص» تبصره «۶» و بند «ز» تبصره «۱۱» قانون بودجه سال ۱۴۰۰ اجازه دریافت درآمدهای اختصاصی به آنها داده شده است و ردیف اعتبارات اختصاصی برای این دو دستگاه برای اولین بار در بودجه درج شده است.

جدول ۷. دستگاه‌های دارای ردیف اعتبارات از محل درآمد اختصاصی
در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ به همراه مجوز قانونی

ردیف	ردیف بودجه‌ای	دستگاه	مجوز قانونی
۱	۱۰۱۰۲۸	بنیاد ایران‌شناسی	ماده (۳۵) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت
۲	۱۳۱۶۰۰	بنیاد شهید و امور ایثارگران	تبصره «۱» ماده (۷۳) قانون جامع خدمت‌رسانی به ایثارگران
۳	۱۳۱۰۰۰	جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	ماده (۲۳) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت
۴	۱۰۱۵۱۰	دیوان محاسبات کشور	ماده (۶۰) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین
۵	۱۱۰۱۰۱	سازمان امور مالیاتی - موضوع درآمد ردیف متناسب با وصول ماهیانه برای جبران پرداخت‌های پرسنلی، فرهنگ‌سازی، گسترش فناوری اطلاعات، قانون پایانه فروشگاهی، سامانه مؤدیان، تأمین ساختمان، تعمیرات و تجهیزات	ماده (۳۹) قانون مالیات بر ارزش افزوده
۶	۱۱۰۱۰۰	سازمان امور مالیاتی کشور	ماده (۲۱۷) قانون مالیات‌های مستقیم
۷	۱۳۱۵۰۰	سازمان بهزیستی کشور	ماده (۲۸) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت
۸	۱۰۸۲۰۰	سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور	بند «پ» ماده (۱۱۳) برنامه ششم
۹	۱۴۶۰۰۰	سازمان ملی استاندارد	تبصره ماده (۴۳) قانون تقویت و توسعه نظام استاندارد مصوب ۱۳۹۶
۱۰	۱۱۰۶۰۰	صندوق تأمین خسارت‌های بدنی - موضوع ماده (۲۱) قانون بیمه اجباری خسارات وارد شده به شخص ثالث در اثر حوادث ناشی از وسایل نقلیه	ماده (۲۴) قانون بیمه اجباری شخص ثالث
۱۱	۱۱۳۵۰۲	صندوق رفاه دانشجویان	بند «ت» ماده (۶۵) قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران
۱۲	۱۰۱۰۲۲	فرهنگستان زبان و ادب فارسی	بند «۱» ماده (۸۵) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین
۱۳	۱۰۱۰۲۱	فرهنگستان علوم ایران	بند «۲» ماده (۸۵) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین
۱۴	۱۰۱۰۲۳	فرهنگستان علوم پزشکی ایران	بند «۲» ماده (۸۵) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین
۱۵	۱۰۱۰۳۳	فرهنگستان هنر	ماده (۳۵) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت
۱۶	۱۱۰۵۰۰	گمرک جمهوری اسلامی ایران	ماده (۱۶۰) قانون امور گمرکی
۱۷	۱۲۷۵۰۰	وزارت آموزش و پرورش	مواد (۱۶) و (۶۰) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۱)
۱۸	۱۲۹۰۲۵	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی - صندوق رفاه دانشجویان	بند «ت» ماده (۶۵) قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران
۱۹	۱۲۹۰۰۰	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	ماده (۲۴) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت
۲۰	۱۲۹۱۳۰	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی - اعتبارات موضوع ماده (۴۶) قانون الحاق برخی مواد به قانون	ماده (۴۶) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)

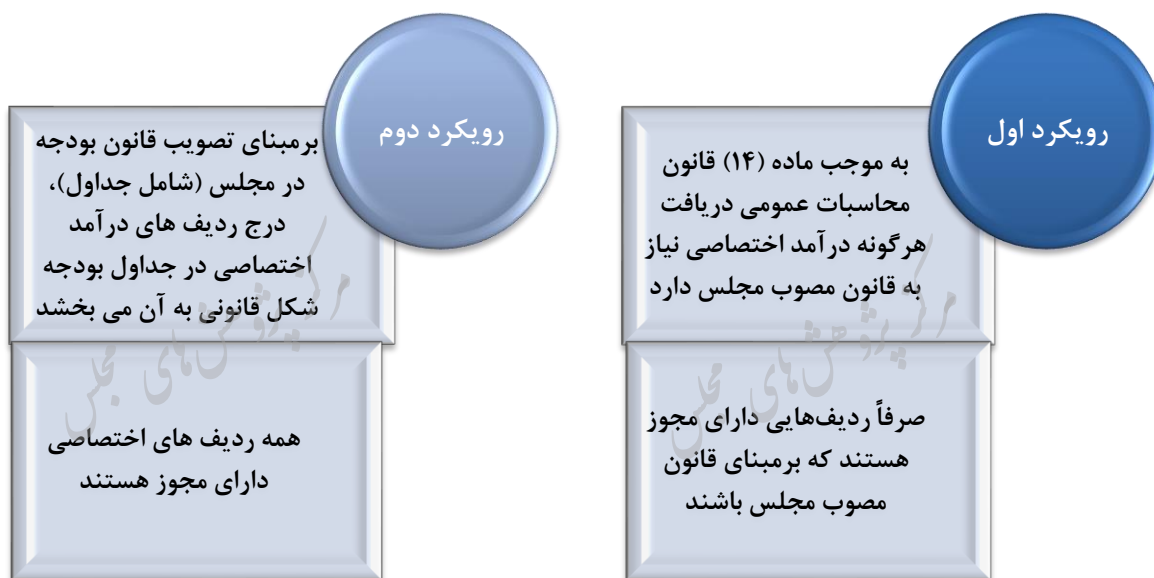
ردیف	ردیف بودجه‌ای	دستگاه	مجوز قانونی
		تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت ۲ - طرح تحول سلامت	
۲۱	۱۱۱۱۰۰	وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح	ماده (۲۲) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت
۲۲	۱۲۸۵۰۰	وزارت ورزش و جوانان	بند «ب» ماده (۴) قانون اهداف، وظایف و اختیارات وزارت ورزش و جوانان مصوب ۱۳۹۹
۲۳	۱۲۷۵۱۲	سازمان مدارس غیردولتی و مرکز توسعه مشارکت‌های مردمی	تبصره «۱» ماده (۹) قانون تأسیس و اداره مدارس و مراکز آموزشی و پرورشی غیردولتی
۲۴	۱۰۲۵۳۰	سازمان برنامه و بودجه کشور - مزاد درآمد اختصاصی دستگاه‌های اجرایی ملی و استانی	بند «ب» تبصره «۱۹» قانون بودجه سال ۱۴۰۰
۲۵	۱۱۱۳۴۶	قرارگاه سازندگی خاتم‌الانبیاء (ص)	ماده (۲۲) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۱)
۲۶	۱۱۱۵۰۰	قرارگاه مرکزی حضرت خاتم‌الانبیاء (ص)	ماده (۲۲) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۱)
۲۷	۱۱۱۲۰۰	ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران	ماده (۲۲) قانون تنظیم (مصوب سال ۱۳۸۰)
۲۸	۱۱۱۱۸۶	سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح	ماده (۲۲) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۱) (تا سقف ۱۵۰ میلیارد ریال)
۲۹	۱۱۰۰۰۰	وزارت امور اقتصادی و دارایی	ماده (۲۱۷) قانون مالیات‌های مستقیم
۳۱	۱۰۸۱۰۹	شورای حل اختلاف	بند «ز» تبصره «۱۱» قانون بودجه سال ۱۴۰۰
۳۱	۱۲۹۵۰۰	سازمان انتقال خون	بند «ص» تبصره «۶» قانون بودجه سال ۱۴۰۰
۳۲	۱۰۲۵۵۰	سازمان برنامه و بودجه کشور - سازمان‌های مدیریت و برنامه‌ریزی استان‌ها (۳۱ استان)	به استناد بند «ج» ماده (۴۳) قانون وصول مراکز آموزش مدیریت دولتی (فروش نشریات و ... در استان‌ها)

۴. دستگاه‌هایی که مجوز درآمد اختصاصی برای آنها یافت نشد

برخی ردیف‌های درآمد اختصاصی مندرج در قانون بودجه، دارای مبنای قانونی نیستند یا برای آن مبنای قانونی یافت نشده است. البته پیش از بررسی ردیف‌های اختصاصی که مبنای قانونی برای آن یافت نشده است لازم است دو رویکرد در رابطه با این ردیف‌ها بررسی شود. در رویکرد اول طبق ماده (۱۴) قانون محاسبات عمومی که درآمد اختصاصی را تعریف کرده است، این درآمدها به موجب قانون برای مصارف خاص در بودجه منظور می‌شود. بنابراین برای وصول آنها لازم است قانون مصوب مجلس وجود داشته باشد در غیر این صورت به‌عنوان درآمدهای غیرقانونی شناخته می‌شود و باید به‌عنوان منابع عمومی به خزانه دولت واریز شود. در رویکرد دوم بیان می‌شود از آنجا که سند بودجه به‌عنوان قانون بودجه شناخته می‌شود و به تصویب مجلس شورای اسلامی می‌رسد، بنابراین وجود ردیف‌های درآمد اختصاصی در جداول بودجه (هرچند جداول به‌صورت منفرد بررسی نمی‌شود و به تصویب نمی‌رسد) مبنای قانونی برای دریافت این وجوه به حساب می‌آید. بند «د» ماده (۲۸) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) مصوب ۱۳۹۳ نیز اشاره بر قابل تعهد بودن شرح عناوین و ارقام جداول

قوانین بودجه سنواتی دارد. در این بند گفته شده اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی و کمک‌ها و سایر اعتبارات و ردیف‌های مندرج در جداول قوانین بودجه سنواتی به شرح عناوین و ارقام جداول مذکور فقط در حدود وصولی درآمدها و سایر منابع عمومی به شرح عناوین و ارقام مندرج در جداول مربوط قوانین یاد شده براساس مفاد موافقتنامه‌های متبادله دستگاه با سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور و در حدود ابلاغ و تخصیص اعتبار ازسوی سازمان مذکور، با رعایت سازوکار موضوع ماده (۳۰) قانون برنامه و بودجه مصوب سال ۱۳۵۱ قابل تعهد، پرداخت و هزینه است.

با در نظر گرفتن رویکرد اول در قانون بودجه سال ۱۴۰۰، به غیر از ردیف‌های مربوط به دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی «غیروابسته» به وزارتین علوم تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و همچنین مؤسسات غیرپژوهشی و آموزشی «وابسته» به وزارتین علوم تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی که در بخش ۳-۱ درباره آن صحبت شد، تعداد ۱۹ ردیف بودجه‌ای وجود دارند که برای آنها مبنای قانونی یافت نشده است. این ردیف‌ها در جدول زیر ارائه شده‌اند. مجموع اعتبار این ردیف‌ها معادل ۹،۷۶۳ میلیارد تومان و بالغ بر ۱۰ درصد مجموع اعتبارات اختصاصی است. در ادامه توضیحاتی در رابطه با این دستگاه‌ها ارائه می‌شود.

**جدول ۸. ردیف‌های اعتبارات از محل درآمد اختصاصی
برای دستگاه‌هایی که برای آن مبنای قانونی یافت نشده است**

ردیف	ردیف بودجه‌ای	دستگاه
۱	۱۱۴۳۲۰	بنیاد سعدی
۲	۱۰۱۰۴۸	بنیاد ملی نخبگان
۳	۱۱۳۶۰۰	دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی
۴	۱۰۱۱۰۰	سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
۵	۱۱۳۶۶۴	سازمان امور دانشجویان
۶	۱۴۳۵۲۵	سازمان انرژی‌های تجدیدپذیر و بهره‌وری انرژی برق (ساتبا).
۷	۱۳۱۵۱۰	سازمان بهزیستی کشور - اجرای قانون حمایت از معلولین
۸	۱۳۲۵۰۰	سازمان تأمین اجتماعی
۹	۱۱۱۸۱۶	سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح
۱۰	۱۲۹۴۰۰	سازمان غذا و دارو
۱۱	۱۲۷۵۱۷	سازمان ملی پرورش استعدادهای درخشان
۱۲	۱۰۱۰۴۷	صندوق حمایت از پژوهشگران و فناوران کشور
۱۳	۱۰۱۰۶۶	مرکز ملی رقابت (شورای رقابت)
۱۴	۱۱۳۵۹۹	موزه ملی علوم و فناوری جمهوری اسلامی ایران
۱۵	۱۰۷۱۰۰	وزارت امور خارجه - هزینه‌های خارج از کشور
۱۶	۱۱۳۵۰۰	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
۱۷	۱۱۳۷۰۰	وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی
۱۸	۱۴۳۵۰۰	وزارت نیرو
۱۹	۱۲۹۵۸۹	وزارت بهداشت - حمایت از هزینه‌های درمان ناباروری

توضیحات در رابطه با جدول بالا بدین شرح ارائه می‌شود:

- برخی دستگاه‌ها از جمله بنیاد سعدی یا بنیاد ملی نخبگان به موجب مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی تأسیس شده‌اند و به صورت هیئت امنایی اداره می‌شوند. اگرچه تأسیس این نهادها بر مبنای قوانین مجلس نیست، اما حتی در اساسنامه آنها که به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی رسیده است، اشاره‌ای به اجازه دریافت درآمدهای اختصاصی نشده است. در سایر قوانین نیز در رابطه با اجازه دریافت درآمدهای اختصاصی برای این دستگاه‌ها یافت نشده است.
- اساسنامه سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران اگرچه به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده است، اما در این اساسنامه و سایر قوانین اشاره‌ای به اجازه دریافت درآمدهای اختصاصی نشده است.
- سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران به موجب قانون اساسنامه کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران مصوب مجلس شورای اسلامی (۱۳۶۹) تشکیل شده است. ارکان این سازمان شامل هیئت امناء و رئیس است. به موجب بندهای «ب» و «ج» ماده (۷) این قانون از جمله وظایف هیئت

امنا تهیه و تصویب آیین‌نامه‌های مالی، اداری، استخدامی و تشکیلاتی کتابخانه به پیشنهاد رئیس کتابخانه ملی و تأیید بودجه کتابخانه ملی و پیشنهاد آن به مراجع ذی‌ربط است.

• برخی دستگاه‌ها در برهه‌ای از زمان اجازه دریافت درآمد اختصاصی را به صورت موقت در قانون بودجه داشته‌اند، اما این مجوز برای سال‌های بعد تکرار نشده است و یا در قوانین دیگر به تصویب نرسیده است. برای مثال سازمان امور دانشجویان به منظور ایجاد وحدت رویه در سیاستگذاری، برنامه‌ریزی و ارائه خدمات رفاهی و آموزشی به دانشجویان و مدیریت واحد در ساماندهی این امور تأسیس شده است و در بند «۵۴» قانون بودجه سال ۱۳۹۱ به این سازمان اجازه داده شده است برخی درآمدهای حاصل از خدمات آموزشی^۱ را به عنوان درآمد اختصاصی دریافت کند. در سال ۱۳۸۹ نیز اساسنامه آن به تصویب شورای عالی اداری می‌رسد اما با این حال برای درآمدهای اختصاصی درج شده در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ مبنای قانونی یافت نشده است.

• در رابطه با درآمدهای اختصاصی سازمان انرژی‌های تجدیدپذیر و بهره‌وری انرژی برق (ساتبا) باید اشاره شود که این درآمدها در بند «ج» تبصره «۶» قانون بودجه سال ۱۴۰۰ تا سقف ۱۹ هزار میلیارد ریال از محل عوارض موضوع ماده (۵) قانون حمایت از صنعت برق کشور است که صرف حمایت از توسعه و نگهداری شبکه‌های برق روستایی و جابه‌جایی تیر برق در معابر روستایی و تولید برق تجدیدپذیر و پاک و توسعه فناوری‌های تجدیدپذیر و تکمیل نیروگاه بادی میل نادر استان سیستان و بلوچستان می‌شود.

• در رابطه با اعتبارات اختصاصی سازمان بهزیستی کشور (قانون حمایت از معلولین)، ماده (۵) قانون «دریافت جرائم نقدی کارفرمایان کارگاه‌های مشمول قانون تأمین اجتماعی که ظرف مهلت مقرر نسبت به ارسال صورت مزد و حقوق بیمه‌شدگان و حق بیمه مربوطه اقدام نمی‌نمایند» مصوب (۱۳۷۳/۵/۹) اشاره بر این دارد که این جرائم باید به حساب درآمدهای عمومی منظور شود. اما این منابع از سال ۱۳۹۸ به عنوان درآمد اختصاصی ثبت می‌شود.

• درآمدهای اختصاصی سازمان تأمین اجتماعی از محل جرائم وصولی مربوط به قانون «دریافت جرائم نقدی از کارفرمایان کارگاه‌های مشمول قانون تأمین اجتماعی که ظرف مهلت مقرر نسبت به ارسال صورت مزد و حقوق بیمه‌شدگان و حق بیمه مربوط اقدام نمی‌نمایند» (مصوب ۱۳۷۳) است. طبق ماده (۵) این قانون کلیه جرائم باید به حساب خزانه‌داری کل واریز گردد و دولت مکلف است همه‌ساله معادل مبلغ جرائم واریز شده را در قانون بودجه منظور و برای تعمیم بیمه‌های اجتماعی در اختیار سازمان تأمین اجتماعی قرار دهد. صد درصد (۱۰۰٪) اعتبار مذکور تخصیص یافته تلقی می‌گردد. با

۱. درآمد حاصل از خرید تعهدات آموزش رایگان، خرید تعهدات مستنکفین بورس و ارزشگیر با هزینه شخصی و جریمه‌های آن، تعرفه‌های مصوب برای ارزشیابی مدارک تحصیلی دانش‌آموختگان خارج از کشور، هزینه‌های ثبت‌نام برگزاری امتحان زبان خارجی داوطلبان برای اعزام به خارج از کشور، اخذ هزینه‌های ثبت‌نام در سامانه‌های مختلف، فروش انتشارات و هدفمند کردن تسهیلات ارائه شده سازمان به مشتریان.

این حال این منابع باید به حساب منابع عمومی واریز شود و این حکم مبنایی برای اختصاصی کردن این اعتبارات نیست. اما از سال ۱۳۸۹ این منابع به صورت اختصاصی در قوانین بودجه سنواتی درج می‌شود.

- در رابطه با سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح گفتنی است مجموع اعتبارات از محل درآمدهای اختصاصی این سازمان معادل ۱۰،۱۵۰ میلیارد ریال است که ۱۵۰ میلیارد ریال آن بر مبنای ماده (۲۲) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت است که از محل منابع قراردادهای پیمانکاری با دولت می‌تواند به صورت اختصاصی در نظر گرفته شود، برای سایر درآمدها مجوزی یافت نشده است.

- سازمان غذا و دارو به موجب مصوبه شورای عالی اداری در تاریخ ۱۳۸۹/۲/۲۶ تأسیس شده است. بر اساس مصوبه جلسه ۱۳۷ مورخ ۱۳۸۸/۱۱/۸ شورای عالی اداری این سازمان از ادغام شرکت سهامی دارویی و تجهیزات پزشکی کشور با مرکز توسعه غذا و دارو در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ایجاد شد. همچنین بر اساس بند «۵» این مصوبه مقرر بود اساسنامه سازمان غذا و دارو ظرف مدت سه ماه توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با هماهنگی معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس‌جمهور تهیه و به تصویب هیئت وزیران برسد. با این حال هنوز اساسنامه این سازمان به تصویب نرسیده است. در سایر قوانین و مقررات نیز اجازه دریافت درآمدهای اختصاصی به این سازمان داده نشده است و درآمدهای این سازمان باید به حساب خزانه عمومی واریز شود.

- سازمان ملی پرورش استعدادها درخشان به موجب مصوبه هیئت وزیران در سال ۱۳۶۷ تشکیل شده است که اجازه دریافت درآمد اختصاصی در تبصره «۳» ماده (۱۲) اساسنامه آن سازمان داده شده است، اما در در قوانین مصوب مجلس برای آن مجوزی یافت نشد.

- صندوق حمایت از پژوهشگران و فناوران کشور که به موجب مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی تأسیس شده‌اند یکی از دستگاه‌هایی است که دارای درآمدهای اختصاصی است و در ماده (۳) اساسنامه آن از درآمدهای اختصاصی به عنوان منابع صندوق ذکر شده است.

- به موجب ماده (۵۳) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی، برای نیل به اهداف این قانون، شورایی تحت عنوان «شورای رقابت» تشکیل شده است. همچنین به موجب ماده (۵۴) همین قانون، به منظور انجام امور کارشناسی و اجرایی و فعالیت‌های دبیرخانه‌ای شورای رقابت، مرکز ملی رقابت در قالب مؤسسه دولتی مستقل زیر نظر رئیس‌جمهور تشکیل شد که تشکیلات آن به پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی و تصویب هیئت وزیران تعیین گردید. در مبنای قانونی فوق اشاره‌ای به اجازه دریافت درآمد اختصاصی توسط شورای رقابت یا مرکز ملی رقابت نشده است.

- موزه ملی علوم و فناوری جمهوری اسلامی ایران به استناد مواد (۱۱۳) و (۱۱۴) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به موجب اساسنامه‌ای است که توسط شورای گسترش

آموزش عالی صادر گردیده است. در اساسنامه فوق اشاره‌ای به اجازه دریافت درآمد اختصاصی توسط موزه ملی علوم و فناوری جمهوری اسلامی ایران نشده است.

• درآمدهای اختصاصی وزارت امور خارجه در پیوست شماره دو قانون بودجه سال ۱۴۰۰ با عنوان درآمد حاصل از خدمات کنسولی به مبلغ ۳،۱۴۰ میلیارد تومان درج شده است. با این حال در قوانین جاری، اجازه دریافت درآمد اختصاصی برای این خدمات توسط وزارت امور خارجه یافت نشده است.

• درآمد اختصاصی مربوط به وزارت علوم با عنوان درآمد حاصل از ساختمان‌ها و اراضی، درآمد حاصل از جذب و گزینش اعضای هیئت علمی و همچنین خدمات پژوهشی درج شده است. با این حال در قوانین مربوطه، اجازه دریافت درآمد اختصاصی به وزارت علوم یافت نشده است، لذا این درآمدها باید به حساب خزانه عمومی واریز شود. شایان ذکر است به موجب بند «الف» ماده (۲۵) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین، صرفاً به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی «وابسته» به وزارت علوم و تحقیقات و فناوری اجازه دریافت درآمد اختصاصی داده شده است که به موجب این حکم وزارت علوم مشمول آن نمی‌شود.

• درآمدهای اختصاصی وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی شامل درآمد حاصل از ورودی موزه‌ها و محوطه‌های تاریخی است. این درآمدها در سال ۱۳۸۴ اختصاصی بود سپس در سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ عمومی شد، اما مجدداً در سال‌های بعد به‌عنوان درآمد اختصاصی در بودجه منظور شده است.

• درآمدهای اختصاصی وزارت نیرو معادل ۲ میلیارد تومان با عنوان خدمات پژوهشی و تحقیقاتی درج شده است. این درآمدها مربوط به خود وزارت نیرو است و علاوه بر درآمدهای اختصاصی پژوهشگاه نیرو، مؤسسه تحقیقات آب و سازمان انرژی‌های تجدیدپذیر است. با توجه به اینکه وزارت نیرو مؤسسه پژوهشی نیست و در قوانین اجازه دریافت درآمد اختصاصی به آن داده نشده است، لذا این درآمدها باید به حساب خزانه عمومی واریز شود.

• به موجب بند «ح» تبصره «۱۷» قانون بودجه سال ۱۴۰۰ در راستای سیاست‌های کلی جمعیت، اعتباری برای درمان ناباروری تخصیص داده شد. به موجب این حکم دولت مکلف شد اعتبار ردیف‌های ۱۶۰۲۰۰۱۶۷۵ و ۱۶۰۱۰۰۶۰۰۱ قانون بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور را در حسابی تحت عنوان (حساب حمایت از هزینه‌های درمان ناباروری) ذیل ردیف‌های وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی متمرکز نماید. با این حال در حکم مربوطه، امکان دریافت درآمد اختصاصی برای فعالیت مربوطه داده نشده است همچنین نسبت به تأمین این اعتبارات از محل درآمدهای اختصاصی صحبت نشده است.

۵. قواعد حاکم بر درآمدهای اختصاصی

طبق تبصره «۱» ماده (۷۲) قانون محاسبات عمومی کشور مصرف اعتبارات از محل درآمدهای اختصاصی

براساس بودجه‌های مصوب جز در مواردی که در این قانون برای آنها تعیین مکلف شده است تابع مقررات قانونی مربوط است و در صورتی که دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط دارای مقررات قانونی خاص برای این موضوع نباشند اعتبارات مذکور براساس قوانین و مقررات عمومی دولتی قابل مصرف خواهد بود. بنابراین اعتبارات از محل درآمدهای اختصاصی می‌بایست تابع مقررات عمومی حاکم بر اعتبارات عمومی باشد و از طریق مبادله موافقتنامه با سازمان برنامه و بودجه کشور این اعتبارات هزینه شود مگر در مواردی که برای دستگاه مربوطه مقررات خاصی وضع شده باشد. برای مثال برای دانشگاه‌ها به دلیل اینکه آیین‌نامه مالی و معاملاتی مجزایی برای آنها به تصویب هیئت امناء و تأیید وزارت علوم تحقیقات و فناوری و وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی رسیده است نحوه هزینه‌کرد درآمدهای اختصاصی برای آنها در این آیین‌نامه مشخص شده است. در ماده (۱) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور و تبصره‌های آن که در سال ۱۳۹۵ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده است بر عدم رعایت قوانین و مقررات عمومی حاکم بر دستگاه‌های دولتی به‌ویژه قانون محاسبات عمومی کشور، قانون مدیریت خدمات کشوری، قانون برگزاری مناقصات و اصلاحات و الحاقات بعدی آنها توسط دانشگاه‌ها، مراکز و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی و فرهنگستان‌ها و پارک‌های علم و فناوری دارای مجوز از شورا گسترش تأکید شده است. طبق این ماده، اعتبارات این مؤسسات (اعم از عمومی و اختصاصی) فقط در چارچوب مصوبات و آیین‌نامه‌های مالی، معاملاتی، اداری، استخدائی و تشکیلاتی مصوب هیئت امناء که حسب مورد به تأیید وزیران علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و در مورد فرهنگستان‌ها به تأیید رئیس‌جمهور و در مورد دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و تحقیقاتی وابسته به نیروهای مسلح به تأیید رئیس ستاد کل نیروهای مسلح می‌رسد هزینه می‌شود. با این حال نظارت بر درآمدهای اختصاصی و اعتبارات دستگاه‌ها (چه آنهایی که دارای مقررات خاص می‌باشند و چه آنهایی که تحت مقررات عمومی قرار دارند تحت نظارت دقیق سازمان برنامه و بودجه کشور و دیوان محاسبات کشور قرار نمی‌گیرد به همین خاطر اشتیاق زیادی توسط دستگاه‌ها برای دریافت ردیف اختصاصی وجود دارد. مزیت دیگری که موجب می‌شوند دستگاه‌ها به دنبال تبدیل کردن اعتبارات خود به ردیف اختصاصی باشند عدم رعایت سازوکار تخصیص بودجه برای این اعتبارات است.

۶. نسبت درآمدهای اختصاصی با اعتبارات خارج شمول

اصطلاح «اعتبارات خارج شمول» به هرگونه اعتبارات هزینه‌ای یا تملک دارایی‌های سرمایه‌ای گفته می‌شود که به موجب قانون از شمول قانون محاسبات عمومی کشور و سایر قوانین و مقررات عمومی کشور مستثنا شده‌اند. این اعتبارات مستثنا شده ممکن است به موجب قوانین و مقررات مختلف صورت گرفته باشد. ممکن است اعتبارات خارج شمول بخشی از اعتبارات از محل درآمدهای اختصاصی یا حتی اعتبارات از محل درآمد عمومی باشد. برای مثال براساس ماده (۱) قانون احکام دائمی برنامه‌های

توسعه اعتبارات دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی (اعم از اعتبارات از محل درآمدهای عمومی و اختصاصی) از همه قوانین محاسبات عمومی حاکم بر دستگاه‌های دولتی مستثنا شده‌اند و طبق آیین‌نامه‌های مصوب هیئت امنای در خصوص آنها عمل می‌شود.

از جمله اعتبارات خارج شمول دیگر، اعتبارات موضوع جزء «۳» بند «ط» ماده (۲۸) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) مصوب (۱۳۹۳) است. به موجب این حکم (حداکثر نیم درصد از اعتبارات هزینه‌ای و اختصاصی تخصیص یافته بودجه عمومی دولت، حداکثر یک درصد از اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای تخصیص یافته بودجه عمومی دولت، حداکثر بیست و پنج درصد از مجموع هزینه‌های شرکت‌های دولتی، حداکثر نیم درصد از مجموع هزینه‌های سرمایه‌ای شرکت‌های دولتی و پنجاه درصد از اعتبارات هزینه‌ای و اختصاصی تخصیص یافته توسعه علوم و فناوری و پژوهش‌های کاربردی با تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و بدون الزام به رعایت قانون محاسبات عمومی کشور و سایر قوانین و مقررات عمومی کشور و با رعایت «قانون نحوه هزینه کردن اعتباراتی که به موجب قانون از رعایت قانون محاسبات عمومی کشور و سایر مقررات عمومی دولت مستثنا هستند مصوب ۱۳۶۴» هزینه می‌شود).

در ماده (۱۵) قانون هدفمند کردن یارانه‌ها مصوب سال ۱۳۸۸، اعتبارات موضوع این قانون نیز خارج شمول شده است. در این ماده آمده است اعتبارات موضوع قانون هدفمند کردن یارانه‌ها مشمول قانون نحوه هزینه کردن اعتباراتی که به موجب قانون از رعایت قانون محاسبات عمومی کشور و سایر مقررات عمومی دولت مستثنا هستند، مصوب ۱۳۶۴/۱۱/۶ می‌باشد.

قانون «نحوه هزینه کردن اعتباراتی که به موجب قانون از رعایت قانون محاسبات عمومی کشور و سایر مقررات عمومی دولت مستثنا هستند» قانونی است که در آن قواعد مالی حاکم بر اعتبارات خارج شمول به تصویب رسیده است. بنابراین هرگونه بودجه‌ای که مشمول این قانون قرار گیرد به‌عنوان اعتبارات خارج شمول شناخته می‌شود. این قانون در قالب ماده واحده و مشتمل بر ۱۳ بند به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده است. برای مثال در بند «الف» این ماده واحده مبادله موافقتنامه دستگاه‌ها با سازمان برنامه و بودجه در مورد هر یک از برنامه‌ها و طرح‌ها و فعالیت‌ها و پروژه‌ها الزامی شده است و دستگاه‌های اجرایی مکلف به رعایت موارد مندرج در موافقتنامه‌های مذکور هستند.

برای افزایش شفافیت در اعتباراتی که از قانون محاسبات عمومی کشور مستثنا شده‌اند در بند «و» تبصره «۲۰» قانون بودجه سال ۱۴۰۰ سازمان برنامه و بودجه کشور مکلف شده است کلیه اعتبارات موضوع قانون نحوه هزینه کردن اعتباراتی که به موجب قانون از رعایت قانون محاسبات عمومی کشور و سایر مقررات عمومی دولت مستثنا هستند مصوب ۱۳۶۴/۱۱/۶ را به تفکیک دستگاه اجرایی مربوط تا ابتدای اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۰ به کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی ارسال نماید. همچنین در انتهای این حکم دیوان محاسبات کشور مکلف شده است گزارش دوره‌ای شیوه

استفاده از اعتبارات خارج از شمول را هر سه ماه یکبار به کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی ارائه دهد.

جمع بندی

درآمدهای اختصاصی براساس ماده (۱۴) قانون محاسبات عمومی کشور به درآمدهایی گفته می‌شود که به موجب قانون برای مصرف یا مصارف خاص در بودجه کل کشور منظور گردد. نحوه هزینه کردن این اعتبارات طبق تبصره «۱» ماده (۷۲) قانون محاسبات عمومی کشور تابع قوانین و مقررات عمومی دولتی است مگر در مواردی که برای دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط مقررات قانونی خاص وجود داشته باشد. بنابراین اعتبارات اختصاصی دستگاه‌ها مانند سایر اعتبارات عمومی از طریق مبادله موافقتنامه با سازمان برنامه و بودجه کشور ابلاغ می‌شود و صرفاً از سازوکار تخصیص پیروی نمی‌کند. علاوه بر این هر چند طبق قانون نظارت بر این اعتبارات از طریق دیوان محاسبات مشابه اعتبارات عمومی است، اما از آنجا که نظارت دقیقی توسط سازمان برنامه و بودجه کشور و دیوان محاسبات کشور برای این دسته از اعتبارات صورت نمی‌گیرد، لذا بسیاری از دستگاه‌ها تمایل به تبدیل اعتبارات دستگاه از عمومی به اختصاصی دارند به طوری که در سال‌های گذشته تعداد ردیف‌های اختصاصی در بودجه افزایش یافته است.

با توجه به اینکه براساس ماده (۱۴) قانون محاسبات عمومی کشور درآمد اختصاصی باید به موجب قانون باشد، لازم است مجوز دریافت درآمد اختصاصی توسط مجلس شورای اسلامی به آن دستگاه داده شده باشد در غیر این صورت هرگونه کسب درآمد توسط دستگاه‌های دولتی باید در حساب خزانه کل به‌عنوان منابع عمومی متمرکز شود و اختصاص آن به موجب قانون در حدود اعتبارات مصوب انجام شود. در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ مجموع تعداد ردیف‌های اختصاصی ۵۹۰ ردیف است که ۲ ردیف استانی و باقی ردیف‌ها ملی است. دانشگاه‌ها، مؤسسات پژوهشی و پارک‌های علم و فناوری با تعداد ۵۳۷ ردیف، بیشترین میزان ردیف را دارا هستند. ۳۲ ردیف نیز مربوط به دستگاه‌هایی است که در قوانین مختلف به آنها اجازه دریافت درآمد اختصاصی داده شده است. همچنین ۱۹ ردیف مربوط به دستگاه‌هایی است که برای آنها مجوز قانونی مصوب مجلس شورای اسلامی یافت نشده است.

بسیاری از دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی هستند که به دلیل اینکه «وابسته» به وزارتین علوم تحقیقات و فناوری و وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی نیستند مشمول ماده (۲۵) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت (که اجازه دریافت درآمد اختصاصی را به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی وابسته به وزارتین می‌دهد) نیستند. همچنین پارک‌های علم و فناوری هر چند به‌عنوان مؤسسات وابسته به وزارت علوم تحقیقات و فناوری و وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی شناخته می‌شود، اما از آنجایی که به‌عنوان مؤسسه پژوهشی یا آموزشی شناخته نمی‌شوند مشمول ماده (۲۵) قرار نمی‌گیرند.

برخی از دستگاه‌هایی که مجوز قانونی برای ردیف اختصاصی آنها یافت نشده است به‌گونه‌ای است که مجوزهای قانونی قبلاً به‌صورت موقت در قانون بودجه به تصویب رسیده است، اما تکرار نشده است. همچنین در برخی موارد، مرجع مجوز کسب درآمد اختصاصی نهادهایی غیر از مجلس شورای اسلامی بوده است (نظیر شورای عالی انقلاب فرهنگی) که با مجوز قانونی درآمد اختصاصی در ماده (۱۴) قانون محاسبات عمومی کشور مطابقت ندارد لذا لازم است یا مجوزهای لازم برای کسب درآمدهای اختصاصی برای دستگاه‌های مذکور توسط مجلس شورای اسلامی صادر شود یا درآمدهای مذکور به‌عنوان منابع عمومی در حساب خزانه کل متمرکز شود و طبق قانون تخصیص یابد.

اجرای حکم بند «و» تبصره «۲۰» قانون بودجه سال ۱۴۰۰ مبنی بر تکلیف سازمان برنامه و بودجه کشور به ارائه گزارش در رابطه با کلیه اعتبارات موضوع قانون نحوه هزینه کردن اعتباراتی که به موجب قانون از رعایت قانون محاسبات عمومی کشور و سایر مقررات عمومی دولت مستثنا هستند به تفکیک دستگاه اجرایی، می‌تواند اطلاعات لازم برای تعیین تکلیف این دستگاه‌ها را در اختیار مجلس شورای اسلامی قرار دهد. همچنین گزارش دیوان محاسبات کشور مبنی بر شیوه استفاده از اعتبارات خارج از شمول (که تکلیف تعیین شده به موجب حکم فوق است) اطلاعات لازم در رابطه با قواعد نظارتی حاکم بر این اعتبارات را در اختیار نمایندگان مجلس شورای اسلامی قرار خواهد داد.